

D. F. G.

DISQVISITIO POLITICA.

De

COMMODIS
INCOMMODIS
DIVERSARUM
FORMARUM REGIMI-
NIS,

Cujus Partem Priorem

Ex previa concessione Amplissimi Philosophorum Collegii Abvensis,

Sub Moderamine

HENRICI HASSEL

Eloquentiae Prof. Reg. & Ord. Acad.

h. t. Rectoris Magnifici.

Publico Examine,

Pro ingenii viribus tueri conabitur

MATTH. MARTINIUS,

Not. Consist. Borgæns.

In Audit. Max. die 17. Maii A:o Chr.

MDCCXXXV.

Loco horisqve ante meridiem solitis.

ABOÆ, exc. Joh. Kiæmpe R. Ac. Typ.

Oeuvre d'Allein.

Consultissimo Viro,
Dn. ANDRÆÆ J. HÄGERT,
Kymmenegårdensium Judici Territoriali
Dignissimo, Aeqvissimo, Affinitatis jure
mibi juncto, ob favorem semper in
me eximum, perpetim Honorando.

Plur. Reverendo atque Clarissimo Viro,
Dn. Mag. LAUR. ÅKERSTEDT,
Pastori in Mörstom Dignissimo, Affini
meo Honoratissimo.

Socellaria
Dn JOHANNI
Commissario Portionum Virilium in
Fratri A.

Non unum me impulit momentum, ut
Dissertatiunculam hanc offerrem.
iam sanguinitatis jure mibi juncti es sis;

Plur. Reverendo Viro,

Dn. MARTINO MARTINIO,
Ecclesiarum, quæ in Hauho, Luopiois &
Tulois Deo colliguntur, Pastori meritissi-
mo, Fratri exoptatissimo,

Plur. Reverendo Viro,

Dn. HAQVINO LUNDBECK,
Pastori in Hattula vigilantissimo, Lau-
datissimo, Affini nullo non tempore Aë-
stimando.

Integritatis Viro,

MARTINS,

Districtu Aboënsi Integerrimo,
mantissimo.

*Vobis, patroni fratresque exoptatissimi,
Partim enim affinitatis, partim et
quod vinculum singulari erga nos quasi
benigni*

benivolentia voluistis confirmare. Quare
publicum studiorum specimen editurus, offi-
cii mei esse duxi, gratum erga Vos ani-
mum hoc modo testari. Excipite igitur
Viri Aestimatissimi serena fronte hoc pie-
tatis indicium, & me in posterum solite
b. e. benigno affectu prosequi ne.

dedignemini

Consultissimorum Plur. Reverendorum
& Spectatissimorum Nominum Ve-
strorum.

Cultor officiosissimus

Matth. Martinus.

§. I.

Per imperium hic intelligimus potestatem, quam unus vel plures in civitatem habent & exercent, ad incolumitatem ejus ac felicitatem conservandam & promovendam. Copiosi admodum sunt Juris Naturalis & Politicæ Scriptores in adstruenda hujus potestatis necessitate. Verum in re plana & facili breviter agamus. Quis nescit magnam hominum par-

A

tem

tem sola petulantia ferri ad
aliis insultandum, etiamsi ni-
hil inde commodi exspectent.
Plures haud gratis mali, ali-
os injuriis laceſſunt, quoties
lucrum aliquod ſpe devoratum
audaciam provocat. Ambitio,
avaritia & voluptas, tres illæ
intaustæ forores, poma eridos
objiciunt ſemper. Numinis
reverentia coercendæ malitia
non ſufficit. Nemesis enim
tardo nonnunquam pede in-
greditur; cuius viæ ac modi
noſtrum ſæpe captum exſupe-
rant. Quare licet homines
congenita propenſione, ſuo ex-
arbitrio vivere cupiant, o-
mnem ſubjectionem exofici
pia tamen extorsit neceſtas, ut
potius

3

potius alienam potestatem sub-
birent, quam plena libertate
fruentes, mutuis vulneribus
concederent. Hinc factum, ut
majores in societas congressi
imperium instituerent, cujus
esset mutuas inter socios inju-
rias avertere, & vim extrin-
secus imminentem tepellere.
Quid? Si hominum pravitas
praesenti legum severitate &
acerbitate penarum ubique
coerceri non potest, quis in-
columis foret, si enormis li-
centia pro libitu graffaretur?

§. II.

Forma imperii ex communi
loquendi usu tantum
valer, ac certa quædam de-
terminatio originariæ sedis,

qua in omni civitate, gaudet suprema potestas; unde tanquam ex primo fonte in totam rem publicā suam exserit virtutem. Finge unum hodie rebus praeesse, cras tres vel plures gubernacula tenere, perendie cives universos de republica decernere, & singulos horum imperantium ordines ab obligatione rationem actorum aliis reddendi esse immunes, nonne res in anarchian abiret, & perinde foret, ac si nullum omnino existeret imperium? Quam igitur necessarium est ipsum imperium, tam pariter e re est, ut definiatur penes quem vel quos

5-

quos hoc debeat residere. Hinc
pro diversitate subjectorum
hanc potestatem possidentium
& exercentium, diversæ quo-
quo regiminis formæ exoriun-
tur. Vel enim unus civita-
tem moderatur, qui ideo di-
citur Monarcha. Vel Collegi-
um, ex pluribus constitutum,
clavum tenet, cuius membra
appellantur optimates, eorum-
que administratio Aristocratia
vocatur. Vel universi cives
publica negotia curant, ubi
obtinet Democratia. Et quem-
admodum singulæ harum,
formarum imperii proprias ha-
bent dotes ac prærogativas;
ita ex communi rerum huma-
narum conditione nec ulla da-
tur,

tur, quam aliquæ saltem non comitentur difficultates. Quare nec inutile prorsus, nec injucundum fore existimavi, si specimen academicum editurus, commoda & incommoda variarum formarum regiminis, pro modulo virium investigarem proponeremque. Tuum vero L. B. favorem excepto venerabundus.

§. III.

POstquam in genere de formis rerum publicarum engimus, ordinis ratio exigit, ut specialiora quoad commoda & incommoda illarum paucis investigemus. Et sicut omnes omnium temporum Politici in hac materia diversis inter se distracti

7

distracti fuerunt opinionibus,
ad eo que varias rerum publica-
rum comparationes institue-
runt, quas jam sua ætate Ari-
stoteles (*a*) fuse pertractavit;
sic quoque nonnulli eorum.
Monarchiæ prerrogativam ven-
dicarunt, his argumentis pu-
gnantes: Si species, inquiunt,
consiliorum inventionem & il-
lorum promptitudinem, nul-
lo necessario determinato con-
ventus habendi tempore nec lo-
co certo ad consultandum defi-
nito; pariter si consideres lea-
gum vel promulgationem, vel
executionem &c. auctoritatem,
nulli.

(*a*) *Lib. IV. Polit. cap. I. §*
XI. Lib. VI. cap. IV. § alibi
paffim.

nullibi fere melius regnatur,
 quam ubi minor est dissentus,
 major autem negotiorum vis &
 celeritas, quæ maxime com-
 modum reipublicæ promovet.
 Atque hæc in Monarchia opti-
 me se habet, judice Puffendorfio
 (b) qui sic scribit: *in eo, Mo-*
narchia a prioribus speciebus dif-
fert, quod hec ut deliberari &
decerni, i. e. ut actu imperium
exerceri queat, temporibus &
locis condicis opus sit: in Mo-
narchia vero saltem absolute o-
nni tempore & loco deliberari &
decerni possit. Nam populo
& optimatibus, qui non sunt
unum corpus naturale, congressu-
opus

(b) de J. N. & G. Lib. VII.
 C. v. §. 9.

opus est. *Monarcha*, qui una
quoque persona physica est, semper
in potentia proxima ad actus im-
perii exercendos existit. Id quoque
recte a Christ. Wolffio observatur
(c), qui in hunc modū se expli-
cat: Von einer Monarchie hat
man den vorteil/das man ge-
schwind zu einem schlüsse kom-
men/ und die sachen geheim
halten kan. Denn weil in
einer Monarchie eine Person
allein herrschet und ohne der
übrigen bewilligung einen
Schluss fassen und bewerckstel-
lichen kan; so ist nicht nöthig/
daß man dieienigen / welche
rath.

(c) in sua *Politica* cap. 2. von
den verschiedenen Arten des Ge-
meinen wesens. §. 257.

rathschlagen solten / erst aus
verschiedenen Orten zusammen
beruffet / welches nicht ohne
vielen zeit-verlust nicht ge-
schehen kan: vielmehr da der
Monarchie seine Rath bey-
sich hat / so kan er alle au-
genblicke / wenn etwas twich-
tiges zu überlägen vorsälet /
sie bey einander haben / ih-
ren Rath vornehmen / und
darauf ohne allen verzug ei-
nen Schluss fassen / derge-
stalt / das in einer Monar-
chie sich öfters ein Rath-
schluss eher aussühren / als in
andern Regierungs- Formis
absuchen lässt. Et paucis
interjectis. Was die Geheim-
haltung der Sachen betrifft;
so

so ist freylich klar/ das sie sich
um so viel leichter bewerck-
stelligen lässt / je weniger
Personen darum wissen. &c.
Regni subiti sunt impetus, po-
puli saepe dum deliberant pe-
reunt. Hinc ad bellum geren-
dum nulla regno accommoda-
tior est respublica, ubi, teste
Iocrate facilius est Monarchis,
quam ceteris imperiis, & mili-
tes conscribere, & his vel clam,
vel palam uti: & alii persuade-
re, alios cogere, alios largio-
tionibus adducere, alios aliis
officis demererri. Denique ta-
les occasiones non raro existe-
re possunt, praesertim in bello,
ut consilia celeriora & repen-
tina maxime conducant, quod
exem⁹

exemplo quodam ab hoste de-
sperationi vicino & pacem ideo
desiderante, pulchre probat
Volffius (d), hunc in modum:
Der Feind kan im Frige öf-
ters in so verwirrete umstän-
de gesetzet werden / daß er
einen Vortheilhaftesten Frieden
einzugehen bereit ist: wenn
man aber ihm viel zeit läs-
set sich zu besinnen und wieder
zu erhöhlen / so vergehet ihm
wieder die lust. Und gilt hier
dannenhero das Sprüchwort:
Man muß das Eisen schmie-
den / weil es warm ist. Sed
unius etiam principatus a dis-
sidiis liber esse solet, dum
inter multos non potest
non

(a) Loco cit. §. 258.

non esse perennis dissensio.
 Et facilius est unius judicio
 ac voluntati satisfacere, quam
 operam dare, ut multis &
 variis ingeniis placeas. Hinc
 vel ultro sequitur, quod hic
 status regiminis maxime pac-
 tam & concordem efficiat rem-
 publicam. Qvāobrem in sum-
 mis angustiis constituti, & Poly-
 archiæ malis viæ, ad unum
 confugerunt, ut Lacedæmonii
 Harmostam, Thessali Are-
 hum, Mitylenientes magnum
 Æsymnetem, etc. sibi reges
 crearunt ut refert Livius (e).
 Hinc Tacitus (f) de Romanis
 narrat, quod non aliud discor-
 dan-

(e) Lib. 2. & Lib. 6.

(f) Lib. I. Annal.

dantis patriæ remedium invenient, quam ut ab uno regerentur. In aliis fornis autem, ubi imperium ad multos pertinet, res aliter est comparata, teste experientia: unde & illud sequitur, quod Monarchiæ quoque cæteris rebus publicis durabiliores fuerint; cuius exemplum est Assyriorum regnum, quod a Belo inchoatum, ad Sardanapalum mille tercentum & sexaginta annos continua serie propagatum fuit, si fides habenda Diodoro Siculo, Lic. 2. id afferenti. Quod si bellicæ res summa laude ac facilitate ab uno geruntur, quis urbanam disciplinam ab unius summo dominatu melius quam a pluribus

non-

nōnunquam explicari non videt? Oeconomia publica, fulcro illud felicitatis civilis validissimum, quæ in civitatibus liberis, non nisi tardis auctibus adcrescit, unius monarchæ prudentia & vigilantia insignes brevi facere potest progressus, ut plurima etiam exempla evincunt. Habet quoque ut statuunt, hoc singulare monarchia, quod cælo aut pulso regre, si rex alius succedat, etiam legibus moribus, aliisque institutis mutatis, non tamen respubl. mutatur, quia status imperii ac majestas eadem permanet quæ antea fuit. Quod exemplis clare demonstrat Bodinus (g)

Cao

(g) *De republ. Lib. IV c. I.*

Capto etiam rege stat imperium tamen in monarchia: at in cæteris formis, si sedes imperii, in qua optimates aut populus jura majestatis tuentur, capta fuerit ab hostibus, aetum sapientia est de republica. Sic expugnata urbe Senarum, a Cosmo Florentinorum Duce, secura est imperii eversio. Neque enim multo post arces omnes & oppida in hostium potestatem venerunt. Rex autem captus, aut pretio, aut alia conditione liberatur, aut proximus quisque vocatur ad imperium. Quin etiam tutius ac melius estimant, cum rege quam cum populo foedera inire, idque eam præcipue ob

causam, quia regi cura dignitatis quam populo major est. Neque quidquam obstare affirmant, quo minus cives eadem libertate fruantur in Monarchia, qua in cæteris formis, secundum illud Ciceronis (*h*): *Bonus Rex prohibendo injuria tenuiores aequitate constitenda, summos cum infimis pari jure retinet.* Hac de re Poëta quoque sic canit: *Libertas est summa bonis sub Principe justo.*

§. IV.

Post Monarchiam ratio ordinis respublicas sicut Polychicas. Inter quas prior est Aristocratia, sic dicta, vel quia optimi, h. e. virtute præ-

B

cæteris

(*h*) *Lib. 2. offic*

cæteris prædicti hic imperant,
vel quia ad id, quod tali ci-
vitati videtur optimum, im-
perando potissimum respiciunt.
Conf. Aristoteles (i). Commo-
da igitur quæ Aristocratiam
comitari asserunt ejus vindi-
ces, breviter enarramus. Si
commendanda est in rebus
omnibus aurea mediocritas,
& extrema vitia declinanda,
unius & que ac omnium impe-
ria quasi extrema quædam re-
pudianda videntur, ut in Aristo-
cratia, id est optimorum im-
perio velut in medio acquie-
scamus. Necessitatem etiam
ad optimatum regimen impel-
lere tradunt, quoniam & in
uni-

(i) *Lib. 3. polit. cap. 7.*

10

unius & in omniū dominatione
semper optimatibus ac sapienti-
bus imperii atcana committēda
sunt, nisi omnia collabacant
intereantque. Quod etiam Me-
gabysus hisce verbis ursit*: Ab
optimis probatissimisq; viris o-
ptima consilia proficiscuntur.
Et quemadmodum in uno vix
ex reperiuntur virtutes, que-
bus ad secundam opus est gu-
bernationem; adjumento alio-
rum suppletur, quod deest
unius prudentiae; quare plu-
res & conjuncti singulis se-
paratisque meliores existunt.
Dum enim suam quisque vir-
tutis partem in medium quasi

B 2

* Gyllenstolp. de Form, Re-
rumpubl.

confert, & alter alterum consilendo, ac decernendo, juvar, & munia reipubl. consociatis laboribus obeuntur, non possunt non commoda hinc emergere universis. Scilicet haud seclusus ac coena, collatis plurium symbolis instructa, saepe laetior evadit ea, quæ unius paratur sumtu. *Nam cum sint multi, ut quisque habeat parsem virtutis & prudentiae, & conjuncti sunt, velut homo unus, multas manus, & pedes & sensus habent.* ut ait Aristoteles (k). Instar omnium fere exemplorum est illustris Venetorum respubl. inde a tot seculis optimatum regimine felix.

Ope.

(k) Lib. 3. c. 7.

Opera etiam hic melius & facilius datur, ut omnes astutiae, fraudes, imposturæ & con spirationum occasiones vel quævis pericula reipublicæ imminentia cognoscantur & præveniantur. Volffius (1) sic scribit: Da nun vielen nicht so leicht eines sinnes sind / und daher einiger un verstand und wiedrige affecten nicht so gleich zum Schaden des Landes gereichen können / in dem ihnen durch andere Einhalt Geschiehet; pauc. int. so hat die Aristocratie den vorteil / das darinnen Land verderbliche anstalten / sie mögen entweder in ansehung der gemein

(1) L. c. §. 260.

gemeinen Wohlfahrt / oder
 auch der Sicherheit ihren
 Ursprung nehmen / leichter
 als in anderen Regierungs-
 Formen können abgewendet
 werden. Hoc namque unum
 intuentur , ad id cursum su-
 um dirigunt, quod est præ-
 stantissimum , maximeque op-
 tabile omnibus bonis cum di-
 gnitate otium, ut ait Cicero.
 Res præterea graves modo,
 commodiori , & majori au-
 thoritate gubernantur , quam
 apud populum negotiorum
 rudem & imperitum. A-
 aristocratiæ etiam hoc ha-
 bent commodum, quod in
 uno collegio perennent, ope-
 rūmatibus non semel & si-
 mul-

niul, sed per intervalla morientibus; unde hinc abest metus interregnorum & tutelaris administrationis. Deinde optimates non per ministros gubernant rempubl. Nec adeo facile solvuntur in luxuriam, aut adulatores auscultant. Hinc cernere est civitates sub optimatum imperio non minus floruisse, quam sub regibus. Atque hac de causa plurimi Aristocratiam cæteris rerumpublicarum formis prætulerunt & adhuc præferunt.

S. V.

Sequitur nunc altera respublica Polyarchica, quæ Democratis dicitur, ab Aristotele,

tele (*m*) Politia specialiter appellata. Et inveniuntur sane in hoc statu nonnulla etiam commoda, quibus videtur ceteris rebus publicis potior esse. Nomen ipsum laudabilem quendam ~~isomouia~~ promittere videatur. Et Aristoteles (*n*) huic speciei propterea nomen Republicæ ~~κατ' ξοχήν~~ attribuit, quod in ea omnia sunt magis communia quam in ceteris imperiorum formis. In illo statu jus omnibus idem, & sine cuiusquam gratia vel odio leges universis ac singulis æquabiles præsertim inveni-

(*m*) Lib. 3. polit. c. 4. *E*
Lib. 4. c. 2. (*n*) 4. polit. pas-
 sim.

ri præsumitur. Ut enim na-
tura neminem facit regem,
neminem Senatorem, nemini-
nem Ducem, neminem divitem
etc, sed omnes æque nudos
in hujus mundi scenam pro-
ducit; ita quoque popularis
status præ ceteris id sibi pro-
positum habet, ut quantum
fieri unquam potest, æquali-
tas naturalis servetur. Nimi-
rum, opes, honores, præ-
mia, jura denique omnia
ad omnes hic aliquo modo
pertinent. Singularem etiam
hoc præ se fert æquitatem,
quod eandem naturam sortiti,
ex eadem gente orti, ijsdem
educati moribus, ijsdem legi-
bus instituti, ad promoven-
dum

dum unius patriæ emolumen-
tum obstricti, omnium quo-
que cæterorum communita-
tem habeant. Et admodum
credibile est eos, qui primum
in societas civiles coiverunt,
hanc viam ingressos fuisse,
ut per vices singuli participa-
rent administrationem rerum,
nemo esset honoris expers,
nemo a labore immunis. Sic
in politia, nemo ex populo
aliter paret, nisi ut vicissim im-
peret; nemo aliter imperat,
nisi ut vicissim pareat. Ex
qua æqualitate sequi existimant,
quod cives disciplinæ & virtu-
tibus magis operam dare ve-
lint in ea republica, ubi nul-
lius studiis viam ad honores

præ-

præcludi, sed maxima virtutis
præmia pro meritorum ratio-
ne, omnibus ex æquo tribui
vident. Unde observarunt non-
nulli, messem summorum viro-
rum copiosissimam in statu
Democratico prodiisse. Illo
in Græcia obtinente, excellen-
tissimi Heroës, Duces bellici
fortissimi, Politici oculatissimi,
Oratores facundissimi, summi
Philosophi, artifices ingenio-
fissimi, aliquæ viri magni plus
rimi extiterunt. Perhibet Li-
vius Alexandri M. tempore
vel undecim apud Romanos
inveniri potuisse imperatores,
animo & peritia bellica illi
pares, si hanc civitatem ad-
gressus fuisset.

Als der
Wohl-Edle und Hochwolgeährte
Herr MATTH. MARTINIUS,
Notarius bei dem Hochwürdigen Con-
sistorio in Bärge, rümlich dispu-
tirt.

Das alte Griechen-Volk, zum zeichen ihrer freude/
Dem General sein Bild, wenn er sich tapfer zeiget/
So segen pfiegeten, das nicht sein Ehren-Mahn/
Bergchret sollte seyn, von der zeit schatzen jahn.

Also gebühret mir, mit freuden was zu schreiben!
Mein Freund, zu ew'gen Ehr, weil Sie jetzt hirtig
steigen!

Den vindus Berg hinauf, zur wahren Ehrenspitz/
Durch unverdroßnen fleiß, durch Mühe Kunst und
wiss.

Drum Clio saume nicht, lasß dich geschäftig finden/
Sophiens wehrte Schaar, dir völlig zu verbinden/
Gieße einen neuen Kranz, für diesen Phoebus Sohn/
Hier sein gelehrtes Haupt, mit einer Lorbeer-Krohn.

Euch Wusen bitte ich, das ihr zum andern mahl/
Ihn erändert mit Castan, aus euter Hünden Schale/
Führe Ihn zur Ehren-Burg, wo schroff und voll ges-
fahr.

Der weg zu wandeln ist, bevor man kommt dar.

Der Himmel lasse Ete, die fruchte Ihrer Jugend/
Mit Wonnen erndten ein, in Redlichkeit und Zugend/
Ihr saurer Wein und Schweiß, wird wohl vereinst
belohne!

Wo eher nicht, doch das woselbst die freude wohnt.

Er gebe daß Sie stets, in stetem Wohlsein leben/
Es müß kein unglücs Sturm, um Ihren scheitel schwie-
ben,

Die grimmige Atropos, schneid nicht den faden ab,
Wie das Sie Lebens satz, erwehren. Gießt das Grab.

Also äußerte hierüber sein Vergnügen
AND. A. GILBERG.